



KIZILTEPE TİCARET VE SANAYİ ODASI



NUSAYBİN TİCARET VE SANAYİ ODASI

İRAN ÜLKE RAPORU

2024



İçindekiler Tablosu

1. GENEL BİLGİLER	2
Coğrafi Konum	2
Siyasi ve İdari Yapı	2
Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	3
2. GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM	3
3. DIŞ TİCARET	5
İhracat	6
İthalat	6
4. TÜRKİYE İLE TİCARET	8
5. DOĞRUDAN YATIRIM	9
6. PAZARIN ÖZELLİKLERİ.....	9

1. GENEL BİLGİLER

Resmi Adı	İran İslam Cumhuriyeti
Nüfus	83.992.949
Dil	Farsça
Yüzölçümü	1.648.000 km ²
Başkent	Tahran
Başlıca Şehirleri	Tahran, Meşhed, İsfahan, Tebriz, Şiraz, Ahvaz, Bander Abbas, Urumiye, Kerej
Yönetim Şekli	İslam Cumhuriyeti
Devlet Başkanı	Ali Hamaney
Para Birimi	Riyal

Coğrafi Konum

Tarihi İpek Yolu sayesinde eski çağlardan bu yana Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında stratejik konumda yer alan İran'ın Umman Körfezi, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'ne kıyısı bulunmaktadır. Başkent Tahran'ın denizden yüksekliği (rakımı) 1.200 metredir. Ülkenin karadan ve denizden 15 ülke ile sınırı vardır.

Siyasi ve İdari Yapı

Şah yönetimi 11 Şubat 1979 tarihinde devrilmiş ve dini esasa dayalı bir devlet düzeni kurulmuştur. İran Anayasası 3 Aralık 1979 tarihinde yürürlüğe girmiş, 1989 yılında revize edilmiştir. İran'da gücün ulema ile halk tarafından seçilen temsilciler arasında hiyerarşik olarak paylaşıldığı, dini teokrasi ile Başkanlık sistemi karışımı kendine özgü bir yönetim biçimi hâkimdir. İran'da siyasi parti temelinde bir yapılanma bulunmamaktadır.

Siyasi hayatta, partiler yerine daha çok baskı/çıkar grupları olarak adlandırılabilir hizib veya fraksiyon adı verilen yapılanmalar rol oynamakta, bu gruplar seçim zamanlarında büyük ittifakların çatısı altında toplanmakta ve seçimlerden sonra tekrar dağılmaktadır.

Yasama (İslam Danışma Meclisi/İran İslam Parlamentosu): 4 yıllık dönemler için halkın doğrudan ve gizli oy ile seçtiği 290 milletvekilinden oluşan İran Danışma Meclisi (parlamento), sadece bir yasama organı niteliğinde olmayıp; idarenin tüm eylem ve işlemlerinde inceleme ve araştırma yapma yetkisine sahiptir. Kanun teklifi Bakanlar Kurulu Üyelerinin ortak kararı, kanun tasarıları ise en az 15 milletvekilinin talebi ile meclise sunulur.

Yürütme (Hükümet): Anayasayı Koruyucular Konseyi'nin onayını almış adaylar arasından belirlenen ve 4 yıllık dönemler için doğrudan halk tarafından (genel seçimlerde) seçilen Cumhurbaşkanı aynı zamanda Hükümet başkanıdır. Hükümetin göreve başlayabilmesi için Parlamentodan güvenoyu alması gerekmektedir. Halen cumhurbaşkanlığı görevini Dr. Hasan Rouhani yürütmektedir. Başbakanlık Kurumu bulunmamaktadır. Son Cumhurbaşkanlığı seçimleri

19 Mayıs 2017 tarihinde düzenlenmiş olup, Cumhurbaşkanı Ruhani, oyların %57'sini alarak ilk turda ve ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Yargı: Yasama ve yürütmeden bağımsız olarak iş görmektedir. Adalet Bakanlığı, yargı ve yürütme erkleri arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Yargı erkinin işleyişinden, Dini Lider tarafından içtihat verme yetkisine haiz ulema arasından 5 yıllık süre için atanan Yargı Erki Başkanı sorumludur. İran devriminin ardından mevcut Kara Avrupası Hukuk Sistemi, İslâm Hukuku ile birleştirilerek oluşturulan İran hukuk sisteminde, İslâm hukuku daha çok aile hukuku ve ceza hukuku alanlarında uygulanmaktadır.

İdare: İran'da "Ostan" adı verilen 31 vilayet bulunmaktadır. Ostanların valilerine ostandar denmektedir. Ostandarlar, İçişleri Bakanının teklifiyle Hükümet tarafından atanmaktadır. İran'daki yönetim anlayışı genel anlamıyla merkeziyetçi bir görünüm arz etmektedir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

İran'ın başlıca doğal kaynakları olan petrol ve doğalgaz rezervleri haricinde; çinko, bakır, demir, uranyum, kurşun, krom, manganez, kömür, sülfür ve altın gibi madenler bakımından da zengindir. İran, dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır rezervine ve ayrıca dokuzuncu büyük demir rezervlerine sahiptir. Bununla birlikte, İran'da madencilik sektörünün yeterince geliştiği söylenemez. Maden yataklarının geliştirilmesi Hükümetin öncelikleri arasında yer almakta ve sektörde yatırımlar teşvik edilmektedir.

Engabeli ve dağlık arazilerin yanı sıra, çöllerle kaplı düzlüklere de sahip olan İran topraklarının %55'i çayır (otlak), %23'ü çöl, %14'ü ekilebilir alan ve %8'i ormandır. (www.fao.org)

İran üç iklim kuşağında yer almaktadır. Ülke genelinde kurak ve yarı-kurak iklim hakim olmakla beraber, Hazar Denizi kıyılarında subtropikal iklim görülmektedir. Tahran'da yazlar sıcak ve kurak geçmekte (30–40°C), kışları ise hava sıcaklığı 0–15°C arasında değişmektedir. Kışın yüksek kesimlerde kar yağışı görülebilmektedir. Ülkedeki iklim farklılıklarının tüketici alışkanlıkları üzerine etkileri farklıdır.

Kentlerde taşıt emisyonları, rafineriler ve sanayi atıkları kaynaklı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ormanlık alanların tahribi, hayvanların aşırı otlatılması, çölleşme, Basra Körfezi'nde petrol kirliliği, sulak arazilerin kuraklaşması, toprağın tuzlanması, içme suyu kaynaklarının yetersizliği, kanalizasyon atıklarının yol açtığı su kirliliği ve sanayi atıklarından doğan kirlenme ülkenin başlıca çevresel sorunlarıdır.

2. GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2019	2020	2021
GSYİH (Cari Fiyatlar milyar \$)(Satın Alma Gücü Paritesi)	1.491	1.411	1.483
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	-7,6	-6	3,1
Kişi başı GSYİH büyüme (SAGP)	-8,6	-7	2,1
Enflasyon	41	34	33,5

İran ekonomisi; geliri esas itibarıyla petrol ve doğalgaz ihracatına bağlı, aşırı düzenleyici çerçeveye sahip, içe dönük ve kapalı, kısıtlı rekabetin olduğu, vergilemenin etkili bir şekilde çalışmadığı, sübvansiyonların yaygın bir şekilde bulunduğu, düşük faktör verimliliğine sahip kamunun baskın olduğu bir ekonomik görünüm sunmaktadır. Öte yandan, ekonominin petrole dayalı yapısının kırılarak sanayi üretiminin çeşitlendirilmesi kalkınma hedefleri arasındadır. Bu çerçevede, son yıllarda özelleştirmeler de yapılmak suretiyle, özel sektör de gelişme göstermektedir.

Kamu ağırlıklı ekonomide devletin sosyal politikaları da etkindir. Temel mallar veya enerji tüketimi başta olmak üzere halkın geniş kesimine farklı dönemlerde büyük ölçekli sübvansiyonlar sağlanmaktadır. Bu sübvansiyonlar doğrudan mal ve hizmet yardımları veya nakit şeklinde olabilmektedir. Örneğin su, elektrik, telefon, şehir içi ulaşım gibi hizmetlerin ise piyasa fiyatının altında sağlandığı görülmektedir. Ayrıca, hem hane halkı hem de şirketlere sübvansiyonlu enerji sağlanmaktadır. Öte yandan, ülkedeki sigorta sisteminin nüfusun %65'ini kapsadığı yetkililerce açıklanmıştır.

1980'li yıllardan beri maruz kaldığı uluslararası yaptırımlar/ambargolar ülke ekonomisinin potansiyelinden az gelişmesine sebep olmuştur. Sözkonusu ambargolar, geçmiş dönemde İran riyalinin aşırı değer kaybetmesine, resmi kur ile piyasa kuru arasındaki farkın büyümesine yol açmıştır. Döviz kurlarında yükselme, fiyatlar genel düzeyinde artışı da beraberinde getirmiştir. Döviz kurundaki yükselme büyük ölçüde ithal girdi ile çalışan İran imalat sektöründe maliyet artışına ve enflasyona sebep olmuştur. Ekonominin petrol ve doğalgaz gelirlerine bağımlı olmasının da etkisiyle, ambargoların yol açtığı ticaretteki gerileme ekonomik zayıflamayı da beraberinde getirmiştir. Ayrıca, bankacılık sektörünün küresel bankacılık sistemi ile entegrasyonunun gecikmesi de, iktisadi kalkınma için ihtiyaç duyulan yabancı sermaye yatırımlarının ve dış ticaretin gelişmesini engellemiştir.

Bu çerçevede, ekonominin öncelikleri arasında; yüksek enflasyonun kontrol altına alınması, işsizliğin düşürülmesi, mali disiplin ve döviz kurunda istikrarın sağlanması (ve resmi ve piyasa döviz kuru arasındaki farkın azaltılması), (özellikle yabancı sermaye için) yatırım ortamının iyileştirilmesi, finansal kaynaklara/kredilere ulaşımın kolaylaştırılması, özel sektörün ekonomideki payının artırılması, özel sektör yatırımlarının geliştirilmesi suretiyle ekonomik büyümenin (makro-ekonomik istikrarın) sağlanması ve böylelikle sosyal koşulların da düzeltilmesi yer almıştır.

Dünya Bankası'nın 2020 yılı Mayıs ayında yaptığı değerlendirmeye göre; 2019 yılı itibarıyla tahminen 463 milyar Dolar büyüklüğündeki İran ekonomisi, hidrokarbon, tarım ve hizmet sektörlerinin yanı sıra imalat ve finansal hizmetlerde gözle görülür bir devlet varlığı ile tanımlanmaktadır. Hükümet, 2016/17-2021/22 arasındaki beş yıllık dönem için piyasa temelli reformları içeren altıncı kalkınma planını yürürlüğe koymuştur. Plan, dayanıklı bir ekonominin gelişimi, bilim ve teknolojiye ileriye ve kültürel mükemmelliğin desteklenmesi olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır. Bu çerçevede, yıllık %8'lik bir ekonomik büyümenin yanısıra, kamu iktisadi teşebbüsleri ile finans ve bankacılık sektörlerinde reformlar planlanmaktadır. Petrol gelirlerinin tahsisi ve yönetimi hükümetin yine öncelikleri arasında yer almıştır. Ancak, 2018 yılında ve ayrıca akabinde petrol sektörünün daralması ve zayıf iç talep nedeniyle 2019 yılında

GSYİH azalmıştır. ABD yaptırımlarının yeniden uygulanmaya başlanacağını duyurulmasının ardından, 2018-2019 döneminde yaşanan petrol sektöründeki daralma, GSYİH'deki küçülmeye en fazla katkıyı yapmıştır. Petrol dışı sektör de 2018-19 döneminde %2,1 küçülmüş olmakla birlikte, biraz toparlanma işaretleri de göstermiştir. 2019 yılı Nisan-Aralık döneminde, tarım ve petrol dışı sanayi yıllık %2 büyürken, katma değerli hizmetler gerilemiştir. Ekonominin orta vadede yavaş toparlanması beklenmektedir. 2020'de COVID-19 salgını da dahil olmak üzere maruz kalacağı ek dışsal şoklar nedeniyle GSYİH'nın 2020-23 döneminde daha da daralması (ekonomik büyümenin zayıf kalması) beklenmektedir. Yüksek ithalat fiyatları ve ticaret kısıtlamalarının önümüzdeki yıllarda enflasyonu %20'nin üzerinde tutması muhtemel görülmektedir. Rial'in değer kaybetmesi ve ithalattaki büyük düşüşe rağmen, petrol ihracatındaki azalmanın cari işlemler dengesi üzerinde daha önceki yaptırımlara göre daha ağır etki bırakması beklenmektedir. Sebebi ise, petrol fiyatlarının 2013'e göre çok daha düşük seyretmesidir. Ekonominin durgun seyri, işgücü piyasası dinamikleri yeni istihdam alanları yaratılması üzerinde daha fazla baskı oluşturması muhtemeldir. Yoksulluk, 2013 yılı sonrasında artış göstermektedir. (<https://www.worldbank.org/en/country/iran/overview>)

3. DIŞ TİCARET

İran'ın son yıllarda izlediği dışa açılma politikaları ve (1996 yılı Haziran ayında üyelik başvurusunu yaptığı) Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyelik hedefi doğrultusunda birçok ürünün ithalatında uygulanan tarife dışı engeller kaldırılmış ve birçok yasaklı ürünün ithalatına izin verilmiştir. Üyelik başvurusu kapsamında 2005 yılı Mayıs ayında DTÖ bünyesinde kurulan çalışma komitesi (working party) henüz toplanmamıştır.

Yerli sanayiye korumak amacıyla ithalatta uygulanan yüksek Ticari Kazanç Vergisi uygulaması ise 21 Mart 2005 tarihinde kaldırılmıştır. Ancak, yerli sanayiye korumak amacıyla bazı temel sanayi dallarında (tekstil, otomotiv vb.) ithalatta uygulanan gümrük vergisi oranları yüksek tutulmaktadır. (Ticaret, Sanayi ve Maden Bakanlığı: <http://en.mimt.gov.ir/>)

İran'ın dış ticareti yıllar içinde yaptırımlara bağlı olarak önemli dalgalanmalar yaşamaktadır. Yaptırımların siyasi, askeri ve ticari boyutları bulunmaktadır. İran'a yönelik olarak BM gibi uluslararası kuruluşlar, Avrupa Birliği (AB) gibi ulus üstü kuruluşlar, İsrail ve ABD gibi ülkeler tarafından muhtelif yaptırımlar uygulanmıştır. İran ile uluslararası toplumun diğer üyeleri arasında İran ekonomisinin uluslararası alana yeniden entegre olmasına imkan sağlayacak olan ve 16 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) imzalanmıştır. ABD'nin 8 Mayıs 2018 tarihinde, KOEP'ten çekileceğini, İran'a yönelik yaptırımlarda KOEP'ten önceki duruma döneceğini, ABD ile iş yapmak isteyen firmaların 90 ve 180 günlük süreler içinde İran pazarından çıkmamaları halinde ABD ile iş yapamayacaklarını belirten açıklaması ile İran içinde olduğumuz yaptırım dönemine girmiştir. Yaptırımlar oldukça dinamik bir konu olduğu için firmalarımızın yaptırımlarla ilgili olarak Bakanlığımızın sitesindeki aşağıdaki bağlantıdaki yaptırımlar bölümünü incelemesi ve Ticaret Müşavirliğimizle temasa geçmesi önemlidir. (<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari>)

İhracat

Trademap'ten alınan bilgilere göre aşağıdaki tabloda 2020 yılında İran'ın gerçekleştirmiş olduğu ihracatta ilk 10'da yer alan ürünler yer almaktadır. Tabloda ayrıca son 4 yıl içerisinde ülkedeki ihracat değerindeki değişim gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere 2020 yılında en fazla ihracatı gerçekleştirilen ürünler “Plastikler ve bunlardan mamul eşya”, “Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler; mineral”, “Organik kimyasallar” ve “Yenilebilir meyve ve kuruyemişler; narenciye veya kavun kabuğu” olmuştur.

Ürün	İhracat Değeri (\$)	2016-2020 İhracat Değişim (%)
Tüm Ürünler	11.776.174	-30
Plastikler ve bunlardan mamul eşya	2.636.001	-2
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümlü maddeler; mineral	1.922.998	-49
Organik kimyasallar	1.294.264	-8
Yenilebilir meyve ve kuruyemişler; narenciye veya kavun kabuğu	1.250.552	2
Demir ve çelil	906.872	0
Başka yerde belirtilmeyen mallar	806.797	-33
Bakır ve bunlardan mamul eşya	332.552	-1
Cevherler, cüruf ve kül	312.905	-31
Tuz; kükürt; toprak ve taş; sıva malzemeleri, kireç ve çimento	258.668	-7
Gübreler	247.090	-15

İthalat

Trademap'ten alınan bilgilere göre aşağıdaki tabloda 2020 yılında İran'ın en fazla ithalat gerçekleştirdiği ilk 15 kalem ürün yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere 2020 yılında İran'ın en fazla ithal ettiği ürünler “Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları”, “Hububat”, “Elektrikli makine ve teçhizat ve bunların aksam ve parçaları; ses kaydediciler ve çoğaltıcılar, televizyon” ve “Başka yerde belirtilmeyen mallar” olmuştur.

Ürün	İthalat Değeri (\$)
Tüm Ürünler	22.193.646
Makineler, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	3.446.957
Hububat	2.385.503

Elektrikli makine ve teçhizat ve bunların aksam ve parçaları; ses kaydediciler ve çoğaltıcılar, televizyon	1.857.023
Başka yerde belirtilmeyen mallar	1.675.306
Optik, fotoğrafik, sinematografik, ölçme, kontrol, hassas, tıbbi veya cerrahi	1.063.299
Demiryolu veya tramvay vagonları dışındaki araçlar ve bunların parça ve aksesuarları	996.062
Organik kimyasallar	816.069
Eczacılıkla ilgili ürünler	814.908
Yağlı tohumlar ve yağlı meyveler; çeşitli tahıllar, tohumlar ve meyveler; endüstriyel veya tıbbi	750.564
Plastikler ve bunlardan mamul eşya	653.432
Demir veya çelikten eşyalar	462.343
Çeşitli kimyasal ürünler	436.061
Şekerler ve şekerlemeler	415.118
Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik yağlar; hayvan	400.196
Demir ve çelik	355.294

Trademaptan alınan bilgilere göre aşağıdaki tablo İran'ın son 4 yıl içerisinde ithalatında en fazla artış yaşanan 10 ürün yer almaktadır. Tabloda yer alan ürünler ihracat yapmayı planlayan firmalar için potansiyel ihracat alanı oluşturmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere İran'ın "Yenilebilir meyve ve kuruyemişler; narenciye veya kavun kabuğu", "Et, balık veya kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer suda yaşayan omurgasızların müstahzarları" ve "Şekerler ve şekerlemeler" ürünlerine ait ihtiyaçları her geçen sene artış göstermektedir.

Ürün	2016-2020 İthalat Değişim Değeri (%)
Yenilebilir meyve ve kuruyemişler; narenciye veya kavun kabuğu	18
Et, balık veya kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer suda yaşayan omurgasızların müstahzarları	15
Şekerler ve şekerlemeler	14
Canlı Hayvanlar	14
Başka yerde belirtilmeyen mallar	13
Kahve, çay, maté ve baharatlar	7
Nikel ve bunlardan mamul eşya	4
Hububat	4
Cevherler, cüruf ve kül	2
Organik Kimyasallar	1

4. TÜRKİYE İLE TİCARET

Aşağıdaki tabloda İran ile Türkiye arasındaki 2018-2019-2020 yıllarına ait dış ticarete ait bilgileri yer almaktadır. 1.793.890.456\$'lık ihracat ile İran Türkiye'nin 2020 yılında ihracat yaptığı ülkeler arasında 22. Sırada yer almıştır. 1.028.776.279\$'lık ithalat ile ise İran Türkiye'nin 2020 yılında ithalat yaptığı ülkeler arasında 37. Sırada yer almıştır. Aşağıda yer alan bilgilerde görüldüğü üzere son 3 yıl içerisinde Türkiye'nin İran'a ihracatında çok bir değişiklik olmamasına rağmen, ithalat miktarı her geçen yıl azalış göstermiştir.

	2018	2019	2020
İhracat (\$)	2.392.778.213	2.315.243.304	1.793.890.456
İthalat (\$)	6.931.257.943	3.270.609.878	1.028.776.279

Kaynak:TÜİK

Türkiye İhracatçılar Meclisi bilgilerinden alınan verilere göre aşağıdaki tabloda 2019 ve 2020 yılları arasında Türkiye'den İran'a gerçekleşen ihracatın sektörlere göre dağılımı yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere ülkemizden 2020 yılında İran'a en fazla ihracat "Makine ve Aksamları", "Tekstil ve Hammaddeleri" ve "Kimyevi Maddeler ve Mamulleri"nde gerçekleşmiştir.

SEKTÖR	2019	2020	DEĞ.
Çelik	67.884,11	44.906,59	-%33,8
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	20.470,03	15.488,56	-%24,3
Demir ve Demir Dışı Metaller	60.483,79	46.839,70	-%22,6
Deri ve Deri Mamulleri	13.126,82	2.196,64	-%83,3
Diğer Sanayi Ürünleri	1.918,41	1.011,17	-%47,3
Elektrik Elektronik	115.410,18	114.924,68	-%0,4
Fındık ve Mamulleri	149,12	270,85	%81,6
Gemi ve Yat	230,18	468,28	%103,4
Halı	46.412,44	35.780,64	-%22,9
Hazır giyim ve Konfeksiyon	144.769,53	12.144,46	-%91,6
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	147.886,78	127.146,57	-%14,0
İklimlendirme Sanayii	69.175,02	66.780,53	-%3,5
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	532.063,56	381.884,36	-%28,2
Kuru Meyve ve Mamulleri	504,55	109,51	-%78,3
Madencilik Ürünleri	62.711,14	48.541,85	-%22,6
Makine ve Aksamları	183.386,32	275.467,61	%50,2
Meyve Sebze Mamulleri	5.172,76	4.320,26	-%16,5
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	282.398,25	197.556,90	-%30,0
Mücevher	4.268,66	633,74	-%85,2
Otomotiv Endüstrisi	138.057,69	81.737,34	-%40,8
Savunma ve Havacılık Sanayii	2.340,99	3.070,76	%31,2
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	9.837,26	968,58	-%90,2
Süs Bitkileri ve Mam.	42,41	200,77	%373,4
Tekstil ve Hammaddeleri	289.140,33	214.354,79	-%25,9
Tütün	100.412,59	117.314,05	%16,8
Yaş Meyve ve Sebze	416,17	665,87	%60,0

Zeytin ve Zeytinyağı	7018,97267	1840,3484	-%73,8
----------------------	------------	-----------	---------------

5. DOĞRUDAN YATIRIM

Ülkedeki rejim değişikliği sonrasında çiftliklerin, şirketlerin ve bankaların devletleştirildiği ve yabancı sermayenin yasaklandığı İran’da, 4. ve 5. Beş Yıllık Kalkınma Plânları ile birlikte yatırım ortamı iyileştirilerek yabancı sermaye girişinin önü açılmıştır. Kasım 1985’den beri yapılan bazı temel düzenlemeler kapsamında; yabancı şirketlerin İran’da pazarlama ve satış ofisi açmalarına izin verilmiş; 1993 yılında Serbest Bölgeler Kanunu, Haziran 2002’de ise yeni Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) yürürlüğe girmiştir. FIPPA ile, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transferi devlet garantisi altına alınmıştır.

Yeni Kanun kapsamında yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler %60’lardan %20’lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 10–15 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüştür. Diğer taraftan, yatırımın İranlı bir ortakla gerçekleştirilmesi halinde yatırımın mahiyetine göre %80’ine varan oranlarda İran yatırım mallarının ithalatı, gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Yaklaşık 510 Dolar civarındaki işçi maliyetlerinin 440 Dolar’a kadar olan bölümü vergiden muaf, bu sınırı aşan kısmı ise %10 vergiye tabidir. (İran Yatırım Ajansı: <http://www.investiran.ir/en/home>)

İran’da yatırımlara verilen önemli teşvikler olmasına rağmen; uygulamada bürokrasinin ağır işleme, merkez/yerel kurumlar arasında koordinasyon bulunmaması, muafiyetlerden yararlanılması gibi etkenler yatırımın hayata geçirilmesi konusunda güçlükler yol açmaktadır. Çalışma ve oturma izni alınmasına yönelik prosedürlerin uzunluğu firmaları zaman bakımından zorlamaktadır. Söz konusu gecikme, genellikle firmaların eksik evrak vermesinden yada başvuruları tek tek yapıp takip etmesinden kaynaklanmakta olup, kurumlaşmış firmalar bu sıkıntıyı daha az yaşamaktadır. Evrakları tam olan bir başvurunun, çalışma izinleri için yaklaşık 3 hafta, ikamet izinleri içinse yaklaşık iki buçuk ay içinde sonuçlanabilmektedir. Yabancı yatırımlar bakımından önemli bir konu, mahkemelerde alınan kararların uygulanmasında yaşanan sıkıntılardır.

İran’a yapılan hazır giyim ihracatını zorlaştıran 9 Ekim 2016 tarihli “İran’da Konfeksiyon Ürünleri Satışı Yapan Şirketler İçin Düzenleme Genelgesi” uyarınca, İran’a hazır giyim ihracatı yapmak isteyen yabancı firmaların öncelikle İran’da %20 üretim yapması, bu üretimi zaman içinde belli bir planda artırması ve üretimlerinin %50’sini ihraç etmesi gibi koşulları karşılaması gerekmektedir.

6. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

İran’da patentler ve markaların kayıt altına alınması ve sınai mülkiyetten doğan haklar ile bunların ihlali konularını düzenleyen temel mevzuat 22 Haziran 1931 tarihinde onaylanan

Patentlerin ve Markaların Kayıt Altına Alınması Kanunu olup, zaman içinde ilgili kanunda güncellemeler yapılmıştır.

Patent belgesi:

Buluşun korunması amacıyla Sınai Varlık Dairesi'nce çıkartılan ve ait olduğu kişi ya da kuruma özel haklardan yararlanma imkânı veren bir belgedir. Sınai Mülkiyet Dairesi'ne patent tescili için verilen bildirim Farsça olması gerekmekte olup, başvuru, korunması istenen materyali de içermelidir. Bu arada başvuru, gerektiği takdirde buluşun bir özetini ve ilgili çizimleri de içermek durumundadır. Bildirimde, istenen unsurların bulunmaması halinde başvuru sahibine gerekli düzeltmeler için 30 günlük süre verilir. Patent belgesinin geçerlilik süresi bildirim iletilme tarihinden itibaren 20 yıldır. Bildirimin iletilmesinden 1 yıl geçtikten sonraki her 1 yılın başlangıcında belgenin geçerliliğini sürdürmek amacıyla Sınai Mülkiyet Dairesi'ne belli bir ücretin yatırılması gerekmektedir.

Marka tescili:

Bir markanın tesciline yönelik bildirim, tescil yapılması istenen markanın bir numunesi ile ilgili tüm mal ve hizmetlerin listesi ile birlikte Sınai Mülkiyet Dairesi'ne iletilir. İran'da kayıtlı bir markanın, o markanın haklarını elinde tutan kişi haricinde birisi tarafından kullanılması marka sahibinin mutabakatına bağlıdır. Marka sahibi, kullanılan markanın kayıtlı markaya benzediği durumlar da dahil olmak üzere her türlü ihlale karşı önlem alabilir. Marka tescilinin geçerlilik süresi tescil için yapılan bildirim iletilmesinden itibaren 10 sene olup, bu süre gerekli ücretlerin ödenmesi şartıyla ve marka sahibinin isteği üzerine 10'ar yıllık dönemler için uzatılabilir. Herhangi bir ilgili taraf ilgili hükümlere uyumsuzluk gerekçesi ile bir markanın tescilinin iptali için mahkemeye başvurabilir.